

Polona Majdič

KAKO DOBRO DIJAKI POZNAJO RUDOLFA MAISTRA

Polona Majdič

HOW WELL DO STUDENTS KNOW RUDOLF MAISTER

IZVLEČEK

Članek se osredotoča na predstavitev Rudolfa Maistra v učbenikih za zgodovino in književnost ter prinaša rezultate ankete, s katero smo skušali ugotoviti, koliko dijaki poznajo njegovo življenje in delo. Iz analize učbenikov lahko ugotovimo, da Rudolf Maister v njih ni predstavljen celovito. Učenci in dijaki poznajo le njegovo vojaško plat življenja, njegova pesniška in slikarska dela pa jim ostajajo nepoznana. Celje, kjer je Maister delček svojega življenja živel in bil vpet v politično in kulturno življenje, danes ni prepoznavno kot mesto, kjer bi pustil kakršen koli pečat. Anketa pa je pokazala, da ga večina pozna po njegovih vojaških dosežkih, kar je logično glede na učno snov, ne poznajo pa ga kot pesnika, ki je podpiral literarni krožek Kondor, ali slikarja. Velika večina tudi ve, da praznujemo dan Rudolfa Maistra, kaj pa je vzrok, da sploh praznujemo ta praznik, pa očitno ni dovolj znano. Kar nekaj dijakov I. gimnazije v Celju ne ve, kje se nahaja Maistrova spominska plošča, čeprav gredo večkrat na dan mimo nje. Osnovna podatka o kraju rojstva in smrti sta precej poznana. Možna rešitev za celovito poznavanje Maistrovega življenja in dela bi bila vpetost njegovih literarnih in slikarskih del v učne načrte.

Ključne besede: Rudolf Maister, učni načrti, učbeniki za zgodovino, gimnazije

ABSTRACT

The article focuses on the presentation of Rudolf Maister in history and literature textbooks and presents the results of a survey performed among students in order to determine their knowledge about his life and work. Based on the textbook analysis, we found that Rudolf Maister is not fully integrated in school curricula. While students know about his military life, they are not familiar with him as a poet and painter. The city of Celje, where Maister spent a part of his life and was politically and culturally active, is not recognized today as the city where he left his mark. The survey revealed that most students know about his military achievements, which is understandable as this is included in their learning material, but know nothing about Maister as a painter or the poet who supported the literary society *Kondor*. The greater majority of students know about the Rudolf Maister Day, however, the reason for the celebration is rather vaguely known. Quite a few students from the secondary school I. gimnazija in Celje do not know the location of Maister's memorial plaque even though they pass by it several times a day. The information on his date of birth and death is generally known. A possible solution for a fuller knowledge about Maister's life and work would be to include his literary and art works in school curricula.

Keywords: Rudolf Maister, curriculum, history textbooks, general upper secondary schools

UVOD

Rudolf Maister je brez dvoma ena najpomembnejših slovenskih zgodovinskih osebnosti. Zaslužen je za priključitev večjega dela slovenskega območja Štajerske, predvsem Maribora, ki bi v nasprotnem primeru ostal v Avstriji. Poleg vojaškega poklica je bil še pesnik, znan pod pesniškim vzdevkom Vojanov, in slikar. Bil je ljubitelj slovenske besede in knjig, danes si lahko ogledamo njegovo zasebno knjižnico s 6000 enotami gradiva v Univerzitetni knjižnici Maribor. V Kamniku se nahajata Gimnazija in srednja šola Rudolfa Maistra in tudi muzej, 23. novembra pa obeležujemo dan, ko je leta 1918 Maister razorožil nemško zeleno gardo v Mariboru in posledično obranil severno mejo. Rudolf Maister je kratek čas svojega življenja preživel v Celju, kamor je bil premeščen po zdravljenju za pljučnico, in je postal poveljnik črnovojniške izpostave v Celju. Kljub temu da je živel v Celju kratek čas in v življenju osvojil več vojaških in tudi sicer nepoznatih pesniških in slikarskih vrhov, pa je postavljeno pod vprašaj, kolikšno veljavo in razpoznavnost uživa Rudolf Maister danes v šolskih učbenikih in med Celjani. V članku je podan kratek pregled vsebine učbenikov, ki se nanaša na Rudolfa Maistra, v nadaljevanju pa so predstavljeni rezultati ankete, ki je preverjala poznavanje življenja in dela Rudolfa Maistra.

PREGLED OBRAVNAVE MAISTRA V UČBENIKIH ZA ZGODOVINO

Pregled nekaterih trenutno uporabljanih učbenikov pokaže naslednje rezultate: Rudolf Maister se kot vojaška osebnost pojavlja v učbenikih za zgodovino v 9. razredu osnovne šole. Njegova zastopanost v učni snovi ni prav velika. V učbeniku *Raziskujem preteklost* Jelke Mirande Razpotnik in Damjana Snoja (2014) se pojavi pri obravnavi določitve jugoslovanskih mej po prvi svetovni vojni. Omenjen je le v treh odstavkih, in sicer da je leta 1918 prevzel poveljstvo vojaških sil na severni meji in mu je nato ob ustreznem ukrepanju uspelo zasesti Maribor in Radgono ter da so z njegovim uspehom na pariški mirovni konferenci za mejo med Republiko Avstrijo in Kraljevino SHS določili reko Muro. V tretjem odstavku pa je v dveh stavkih omenjen še neuspeh, da bi s pomočjo Franja Malgaja in Alfreda Lavriča pridobil Koroško. Ob besedilu se pojavi še okence z njegovo sliko, letnicama rojstva in smrti ter omembo rojstnega kraja. Omenjeno je še, da je pridobil čina majorja in generala ter da je organiziral slovensko prostovoljno vojsko, dal pobudo za ustanovitev prve slovenske vojaške realke, prejel številna odlikovanja in bil tudi poet (Razpotnik in Snoj, 2014).

V samostojnem delovnem zvezku *Zgodovina* (2019) avtoric Sonje Bregar Mazzini, Lorette Pečoler in Petre Štampfl je Rudolf Maister skromno obravnavan. Ponovno se pojavi njegova slika, ob njej pa so zapisani trije odstavki o njegovem vojaškem uspehu na Štajerskem. Poleg osnovnih informacij je ob strani zapisan še datum, kdaj praznujemo dan Rudolfa Maistra, 23. november. V zvezi z Rudolfom Maistrom se pojavi le naloga, ki je zasnovana zelo široko. Učenec mora izpolniti preglednico, kako so se oblikovale meje med Kraljevino SHS in sosednjimi državami (Bregar Mazzini, Pečoler in Štampfl, 2019).

Rudolfu Maistru je nato posvečena obravnava še v srednjih šolah, prav tako pri predmetu zgodovina. V učbeniku Metke Karlovšek in Vesne Robnik *Zgodovina za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje* (2012) je general omenjen le v enem odstavku, podatki

pa so še manj podrobni kot v učbeniku za osnovno šolo. Popisan je boj za severno mejo in določitev meje na pariški mirovni konferenci, pri boju za Koroško pa ni omembe vojskovanja Maistrovih vojakov in vojaških posegov Malgaja in Lavriča, naveden je le problem Koroške, ki je bil rešen s plebiscitom. Tudi v tem učbeniku je ob strani besedila Maistrova slika, pod besedilom pa je prikazan še zemljevid narodnostnih mej med letoma 1910 in 1918 (Karlovshek in Robnik, 2012).

V gimnazijah se Rudolf Maister pojavi v snovi za 4. letnik. Njegovo delovanje je bolj podrobno opisano v učbeniku Boža Repeta *Naša doba* (1997), kjer je razloženo, kdaj je bil Maister imenovan za majorja, kako je izvedel mobilizacijo in katere kraje je zasedel. Podrobno je opisan tudi umik z vzhodnega dela Koroške zaradi premoči avstrijske vojske. Tudi tukaj je ob besedilu pojavi Maistrova slika (Repe, 1997).

V učbeniku Aleša Gabriča in Mateje Režek *Zgodovina* (2018), ki se danes uporablja v gimnazijah, je Rudolf omenjen približno enako in v enakem obsegu kot v prej omenjenem učbeniku Boža Repeta, ob besedilu pa je slika generala.

Maister je v šolah v prvi vrsti obravnavan kot general, ki je obranil severno mejo. V nobenem berilu ali priročniku za književnost (*Svet književnosti 3, Od branja do znanja 3, Branja 3, Od branja do znanja 4*) ali umetnost ni obravnavam kot pesnik ali slikar. To je najbrž tudi razlog, da ga večina ljudi pozna le po njegovih vojaških uspehih.

Portret Rudolfa Maistra.
(Vir: Wikimedia Commons.)

ANKETA

V okviru priprave članka je bila izvedena tudi anketa, v kateri se je preverjalo, koliko ljudje poznajo Rudolfa Maistra. Anketa je bila sestavljena iz devetih vprašanj zaprtega in odprtega tipa, sodelovalo pa je 161 oseb. Sodelovali so dijaki 3. in 4. letnika, ki obiskujejo I. gimnazijo v Celju. Anketa je bila izvedena jeseni leta 2019 s klasičnim anketnim vprašalnikom. Šest vprašanj se je nanašalo na splošne informacije o življenju in delu Rudolfa Maistra, preostala pa na njegovo delovanje v Celju.

Prvo vprašanje v anketi se je glasilo, kdo je bil Rudolf Maister in zakaj je bil pomemben za slovensko zgodovino. V današnjih učnih gradivih se Rudolf Maister pojavlja le v vlogi borca za severno mejo in tudi anketa je pokazala, da ga dijaki večinoma poznajo le kot generala in branitelja severne meje. Le malo anketiranih je na vprašanje odgovorilo nepravilno, torej lahko sklepamo, da učbeniki in učitelji poskrbijo, da otroci uzavestijo, da je bil Rudolf Maister pomemben za slovensko zgodovino.

Tabela 1: Prikaz pravih odgovorov na vprašanje: »Kdo je bil sploh Rudolf Maister in zakaj je bil tako pomemben za slovensko zgodovino?«

Kdo je bil Rudolf Maister in zakaj je tako pomemben za slovensko zgodovino?	Pravilni odgovori v odstotkih
a) General	36 %
b) Borec za severno mejo, Maribor, Koroško in Prekmurje	34 %
c) Pesnik	19 %
č) Umetnik	4 %
d) Narobe	2 %
e) Ne vem	5 %

Maister je bil tudi pesnik. Njegove pesmi niso tako poznane, saj se ga kot pesnika ne omenja nikjer v učbenikih za materinščino. Pesnil je vse svoje življenje. Za psevdonom je v mladih letih uporabljal ime Vuk Slavič, pozneje pa Vojanov. Za časa svojega življenja je izdal dve pesniški zbirki, in sicer *Poezije* in *Kitica mojih*. V literarnozgodovinski sistem ga uvrščamo kot sopotnika moderne, nekaj časa je sodeloval tudi pri Zadrugi. Ker se Rudolf Maister ne pojavlja v učbenikih za slovenščino, ga mladi ne poznajo kot pesnika. Drugo vprašanje se je glasilo: »Ali poznate kakšno Maistrovo pesem ali pesniško zbirko?« Rezultati so pokazali, da je poznavanje precej slabo.

Tabela 2: »Ali poznate kakšno Maistrovo pesem ali pesniško zbirko?«

Ali poznate kakšno Maistrovo pesem ali pesniško zbirko?	Odstotki glede na to, kaj so napisali
a) Poezije	20 %
b) Kitica Mojih	9 %
c) Posamezne pesmi	8 %
č) Narobe	4 %
d) Ne vem	59 %

General Maister se je rodil v Kamniku, poznavanje česar smo preverjali v anketi. V mestu stoji tudi njegova rojstna hiša s spominsko ploščo. Poleg diplome je po Maistru poimenovana še glavna ulica, 29. marca, ko se je Maister rodil, pa občani Kamnika na ta dan praznujejo občinski praznik. Njegovo ime je prevzela tudi mestna gimnazija. Njegov rojstni kraj je dovolj razpoznaven, saj je na vprašanje v anketi, kje se je rodil, 66 % dijakov odgovorilo pravilno, medtem ko so preostali odgovorili napačno ali pa odgovora niso vedeli. Anketa je spraševala tudi po kraju zadnjega počivališča Rudolfa Maistra. V Mariboru je njemu v čast poimenovan trg z njegovim kipom. Najbolj poznan je po priključitvi Maribora, to je dejstvo, ki bi ga otroci morali znati že iz osnovne šole, izkazalo pa se je, da kar precejšen delež gimnazijcev ne ve, da se njegov grob nahaja v Mariboru na pokopališču Pobrežje. V anketi je na vprašanje o mestu njegovega pokopa pravilno odgovorilo le 40 % anketirancev.

Tabela 3: Odgovori na vprašanje: »Kje se je rodil Rudolf Maister?«

Kraj rojstva	Odstotki
a) Kamnik	66 %
b) Narobe	9 %
c) Ne vem	25 %

Tabela 4: Odgovori na vprašanje: »Kje je umrl Rudolf Maister?«

Kraj, kjer je Maister pokopan	Odstotki
a) Maribor	40 %
b) Narobe	29 %
c) Ne vem	31 %

Resda je Maister kratek čas preživel v Celju, vendar je v tistem času zaznamoval tako mesto kot njegove prebivalce. Tukaj je živel od leta 1913, ko je bil sem premeščen po pljučnici. Na vojaški ravni je prevzel položaj poveljnika črnovojniške izpostave v Celju, udeleževal se je tudi na kulturnem področju. Obiskoval je prireditve v Narodnem domu, v gostilnah pa se je srečeval s številnimi celjskimi narodnjaki. V času prebivanja v Celju je napisal in objavil nekaj ljubezenskih, epskih in šaljivih pesmi. Priljubljen je

bil tudi med dijaki, ki so ga prepoznali kot bistroumnega človeka in mu prebiral lastne izdelke. Dijaki so ga v njegovem času šteli za dobrega pesnika in ga spoštovali. Maister je v Celju ostal vse do začetka prve svetovne vojne, nato pa je bil premeščen v Maribor. V anketi je bilo vprašanje izbirnega tipa (ponujene možnosti so bile 1913, 1926 in 1900), ali anketiranci vedo, katerega leta je Maister prebival v Celju. 82 % anketirancev je izbralo pravilen odgovor, torej leta 1913. Namig za pravilen odgovor so lahko našli tudi na fotografiji spominske plošče, ki je bila na anketnem vprašalniku. Maister je v Celju med dijaki veljal za učitelja kreativnega pisanja in jih je spodbujal k pisanju pesmi. Skupaj z dijaki je Rudolf Maister uspel uresničiti načrte mladih dijakov in skupaj so omogočili izhajanje literarnega časopisa *Leposlovne in znanstvene vaje Savinja*. Zvezki *Savinje* so izhajali do prve svetovne vojne, ko so se razmere zaostrole. Naslednje anketno vprašanje je preverjalo poznavanje literarnega krožka, pri katerem je sodeloval Maister, možni odgovori pa so bili: Kondor, Sokol ali Slavček. Tako kot pri predhodnem vprašanju je 74 % anketirancev, torej velika večina, odgovorilo pravilno.

Tabela 5: Odgovori na vprašanje, katerega leta je Maister deloval v Celju

Katerega leta je Maister deloval v Celju?	Odstotki
a) 1913	82 %
b) 1926	9 %
c) 1900	1 %
č) Ne vem	8 %

Tabela 6: Odgovori na vprašanje, kako se je imenoval literarni krožek celjskih dijakov

Kako se je imenoval literarni krožek pri katerem je sodeloval Maister?	Odstotki
a) Kondor	74 %
b) Sokol	13 %
c) Slavček	5 %
č) Ne vem	8 %

Praznike in dneve, ki so pomembni za zgodovino in so dela prosti dnevi, ljudje večinoma poznajo. Obstajajo pa državni prazniki, ki niso dela prosti. Eden takih je dan Rudolfa Maistra, ki ga praznujemo vsako leto 23. novembra. Na ta dan je Rudolf Maister razorožil nemško varnostno stražo, ki bi lahko imela premoč nad Maistrovo vojsko. Dogodek je pomemben, saj je Maister s tem ukrepom dosegel premoč svoje vojske prostovoljcev in prevzel nadzor nad Mariborom. Na ta dan v Mariboru in v Kamniku priredijo slovesno prireditev, obiskovalci pa imajo prost vstop v njegovo hišo. V anketi, ki je zahtevala poznavanje datuma državnega praznika, je 58 % anketiranih vedelo točen datum, 7 % jih je vedelo, da se praznik praznuje novembra, preostali pa odgovora niso vedeli ali pa so odgovorili napačno. Vprašanje se je navezovalo na naslednjega, ki je spraševalo, zakaj praznujemo dan Rudolfa Maistra prav ta dan. Glede na poznavanje datuma v prejšnjem vprašanju so se odgovori pri tem vprašanju precej razlikovali. Le 31 % anketirancev je pravilno odgovorilo na vprašanje, velika večina pa odgovora ni vedela ali pa je bil ta napačen. Rezultati nam povejo, da celjski dijaki sicer vedo, da državni praznik obstaja in da ga praznujemo, vendar ne vedo, zakaj prav na ta dan.

Tabela 7: Odgovori na vprašanje, kdaj praznujemo dan Rudolfa Maistra

Kdaj praznujemo dan Rudolfa Maistra?	Odstotki
23. 11.	58 %
November	7 %
Narobe	16 %
Ne vem	19 %

Tabela 8: Odgovori na vprašanje, zakaj praznujemo dan Rudolfa Maistra ravno na ta dan

Zakaj praznujemo dan Rudolfa Maistra ravno ta dan?	Odstotki
Pravilno	31 %
Napačno	10 %
Ne vem	59 %

Zadnje vprašanje v anketi se je navezovalo na spominsko ploščo Rudolfa Maistra, in sicer kje se ta nahaja. Spominske plošče, ki obeležujejo spomin na Rudolfa Maistra, je danes moč najti v več krajih po Sloveniji, ena od njih pa se nahaja tudi na stavbi I. gimnazije v Celju ob glavnem vhodu. Na spominski plošči v Celju je napisano, da je v tej stavbi Rudolf Maister, ki je bil general in pesnik, vodil literarni krožek Kondor, iz katerega se je rodilo glasilo *Savinja*. Pripisana so še imena dijakov, ki so bili člani krožka (Fran Roš, Srečko Puncer in Franjo Malgaj). Rezultati so pokazali, da le 61 % anketiranih ve, kje v Celju se nahaja spominska plošča Rudolfa Maistra, čeprav večina v objekt zahaja skoraj vsak dan med septembrom in junijem. 26 % anketiranih ni vedelo, kje se nahaja plošča, med 13 % napačnih odgovorov pa sta se pojavljala občinska stavba in Celjski dom.

Tabela 9: Odgovori na vprašanje, na kateri stavbi v Celju se nahaja spominska plošča, posvečena Rudolfu Maistru

Na kateri stavbi se nahaja spominska plošča?	Odstotki
I. gimnazija v Celju	61 %
Napačno	13 %
Ne vem	26 %

Slika 2: Spominska plošča na fasadi poslopja I. gimnazije v Celju. (Foto: Polona Majdič.)

SKLEP

Rudolfa Maistra poznamo kot generala, ki je leta 1918 obranil severno mejo. Poleg tega, da je bil general, je bil še pesnik in slikar, kar je v zavesti le redkih starejših Slovencev, mladi pa ga v tej vlogi ne poznajo, saj Maister kot pesnik in slikar ni vključen v učbenike. Njegova slikarska in pesniška neprepoznavnost se vidi tudi v anketi, ki je bila izvedena med dijaki I. gimnazije v Celju. Osnovni podatki o kraju rojstva in smrti so poznani, ko pa se dotaknemo bolj specifičnih stvari, kot sta vprašanje, kdaj je Maister živel v Celju, ali poznavanje kake njegove pesniške zbirke, pa je znanje šibkejše. Državni praznik 23. novembra, ko praznujemo dan Rudolfa Maistra, večina pozna, najbrž zaradi medijskega odmeva, okoliščine, ki so privedle do omenjenega praznika, pa ostajajo premalo prepoznavne. Glede na anketo in analizo učbenikov se je izkazalo, da je omenjena le ena plat Maistrovega življenja. Anketa je sicer pokazala dobro poznavanje pomena vojaškega delovanja Rudolfa Maistra za slovensko zgodovino, morda pa bi bilo dobro, če bi bolj opozorili tudi na Maistrovo umetniško plat. Kombinacija generala, ki je bil poleg tega še dober in priljubljen pesnik, je redka, zato bi bilo dobro nekaj tovrstnih vsebin vključiti tudi v učbenike za pouk slovenske književnosti. Njegovo mesto bi lahko bilo ob boku slovenske moderne.

LITERATURA

- Ambrož, D., Degan Kapus, M., Krakar Vogel, B., Novak Popov, I., Štrancar, M., Torkar Papež, K., Troha, G., Zupan Sosič, A. (2019). *Branja 3*. Ljubljana: DZS.
- Ambrož, D., Kenda, J. J., Krakar Vogel, B., Kvas, J. (2010). *Od branja do znanja 3*. Ljubljana: DZS.
- Ambrož, D., Kenda, J. J., Krakar Vogel, B., Kvas, J., Zupan Sosič, A. (2011). *Od branja do znanja 4*. Ljubljana: DZS.
- Bregar Mazzini, S., Pečoler, L., Štampfl, P. (2019). Slovenci v 20. in 21. stoletju. V: T. Kurtin Jeraj (ur.), *Zgodovina* (str. 100–184). Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.
- Gabrič, A., Režek, M. (2018). Prva leta Republike Slovenije. V: T. Galonja (ur.), *Zgodovina 4* (str. 216–218). Ljubljana: DZS.
- Karlovšek, M., Robnik, V. (2012). Slovenci v prvi Jugoslaviji. V: T. Galonja (ur.), *Zgodovina za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje* (str. 76–93). Ljubljana: DZS.
- Kos, J., Virk, T., Kocijan, G. (2002). *Svet književnosti 3*. Maribor: Založba Obzorja.
- Razpotnik Miranda, J., Snoj, D. (2015). Slovenci v 20. in 21. stoletju: čas napredka. V: J. Razpotnik (ur.), *Raziskujem preteklost* (str. 85–86). Ljubljana: Založba Rokus Klett.
- Repe, B. (1997). Slovenci v Kraljevini Jugoslaviji. V: B. Repe (ur.), *Naša doba* (str. 97–103). Ljubljana: DZS.